

Delat beslutsfattande i psykiatrisk vård: ett forskningsprojekt (och några problem..)

Manne Sjöstrand

Karolinska Institutet och Psykiatri Södra Stockholm

Tack till Tove Janarv och Mikael Sandlund, Umeå Universitet

Får patienten bestämma?

- **JA**, genom att tacka **NEJ**.

Respekt för autonomi som negativ rättighet:

Rätten från påtvingade ingrepp/undersökningar (obs: tvångsvård)
rätten att slippa information

Respekt för autonomi som positiv rättighet:

- **JA**, Rätt till information och val mellan likvärdiga alternativ.
ska så långt som möjligt utformas i samråd med patienten
(Patientlagen)

Patientdelaktighet (autonomi i praktik)

- *Patientens rättigheter och möjligheter att påverka och engagera sig i beslutsfattande om sin vård*
- *Dialog och information anpassad till patientens kunskap, önsknings*
- *Gemensamt tydliggöra och diskutera alternativ och möjligheter*
- *Möte mellan patientens erfarenhet, värderingar och önsknings* *och den professionelles expertkunskap.*

Castro, E.M., v Regenmortel, T., et al. Patient empowerment, patient participation and patient-centeredness i
A concept analysis based on a literature review. *Pat Educ Counseling*, 2016;99:1923-39.

Patients delaktighet i vården – problem och begränsningar

Den professionella

- Bedöma medicinska behov –prioriteringar
- Utöva tvångsvård
- Kunskapsövertag
- Ibland uttalade (omedvetna) värderingar

Patienten

Patients delaktighet i psykiatrisk vård

Den professionella

- Bedöma medicinska behov
–prioriteringar
- Utöva tvångsvård
- Kunskapsövertag
- Ibland uttalade (omedvetna) värderingar

Patienten

- Mår dåligt
- Kämpar med stigma
- (ibland) Dåliga erfarenheter
låga förväntningar
- Kunskapsunderläge
- Under (hot om) tvångsvård

Patienters upplevelser:

- Patienter känner sig inte lyssnade på
- Patienter upplever underläge gentemot läkaren; ibland överrump beslut
- Patienter önskar bättre kommunikation och mer inflytande, individualisering
- Önskar bli sedda som jämlik och kompetent partner

Delas Cuevas C, Penate W, de Rivera L. To what extent is treatment adherence of psychiatric patients in their participation in shared decision making? *Patient Preference and Adherence*. 2014;8:1547–53

Hamann, J. et al. What can patients do to facilitate shared decision making? *Soc Psychiatr Epidemiol* 2014;49:1001–10

Adams JR, Drake RE, Wolford GL. Shared Decision-Making Preferences of People with Severe Mental Illness. *Psychiatr Serv*. 2007;59:9

Dahlqvist Jönsson, P., Schön, U-K., Rosenberg, D., Sandlund, M., & Svedberg, P. (2015). Service users' experiences of participation in decision making in mental health services. *Journal of Psychiatric Health Nursing*, 22(9), 688-697

Delat beslutsfattande

- **SDM** – Shared Decision Making

Respekt för autonomi i princip och praktik?

Delat beslutsfattande i tre steg:

1. behov av beslut uppmärksammas

Elwyn, G., Frosch, D., Thomson, R., Joseph-Wiliams, N., Lloyd, A., Kinnersley, P., ... Barry, M. (2012). Shared decision making: a model for clinical practice. *J Gen Intern Med*, 2; 1361-1367.

Delat beslutsfattande i tre steg:

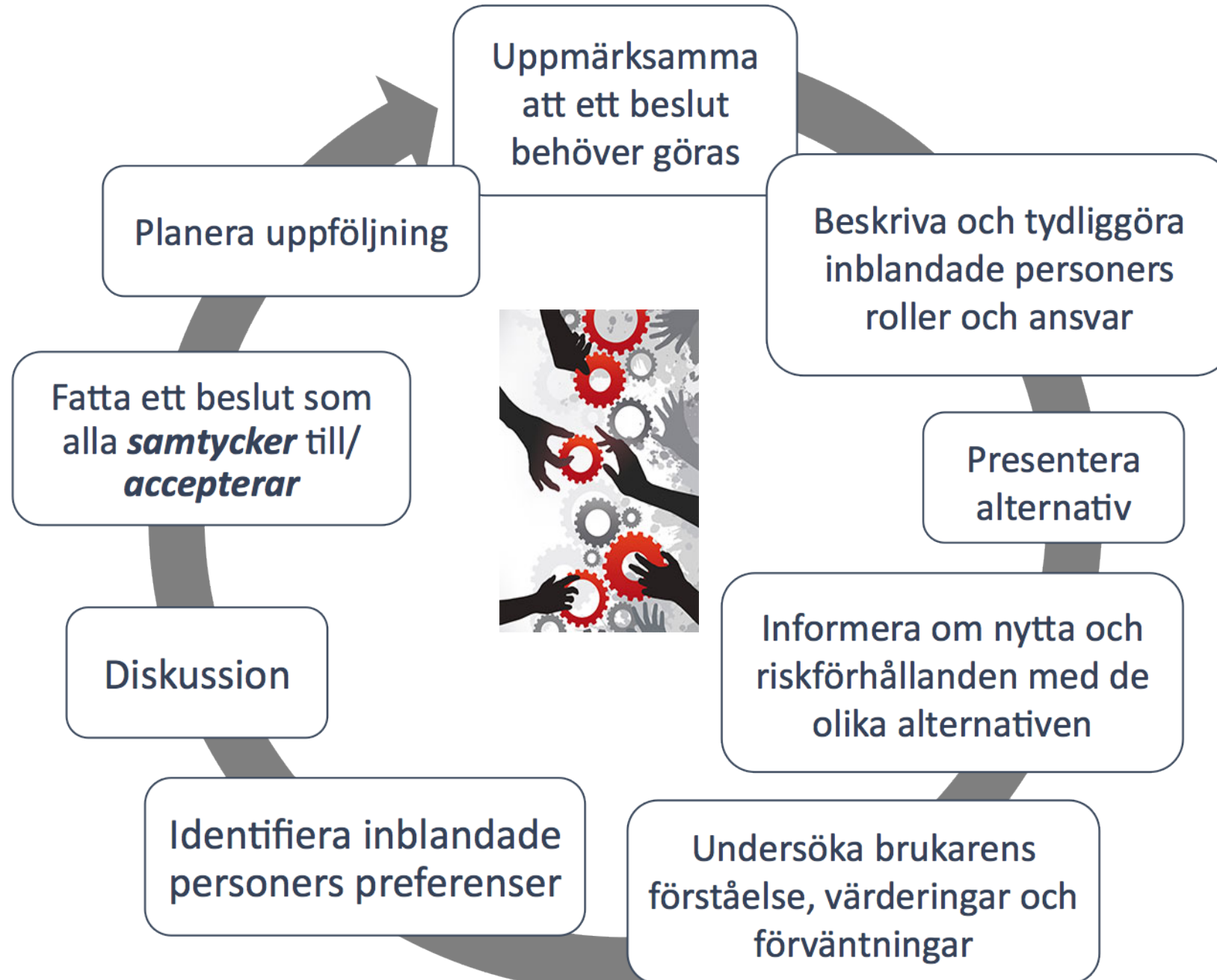
**2. Samtal om alternativ
- beslutsstöd!**

Delat beslutsfattande i tre steg:

3. Beslutssamtal
Inkl. beslut om att,
och när och vem som
följer upp beslutet

Beslutsprocessen - 9 steg

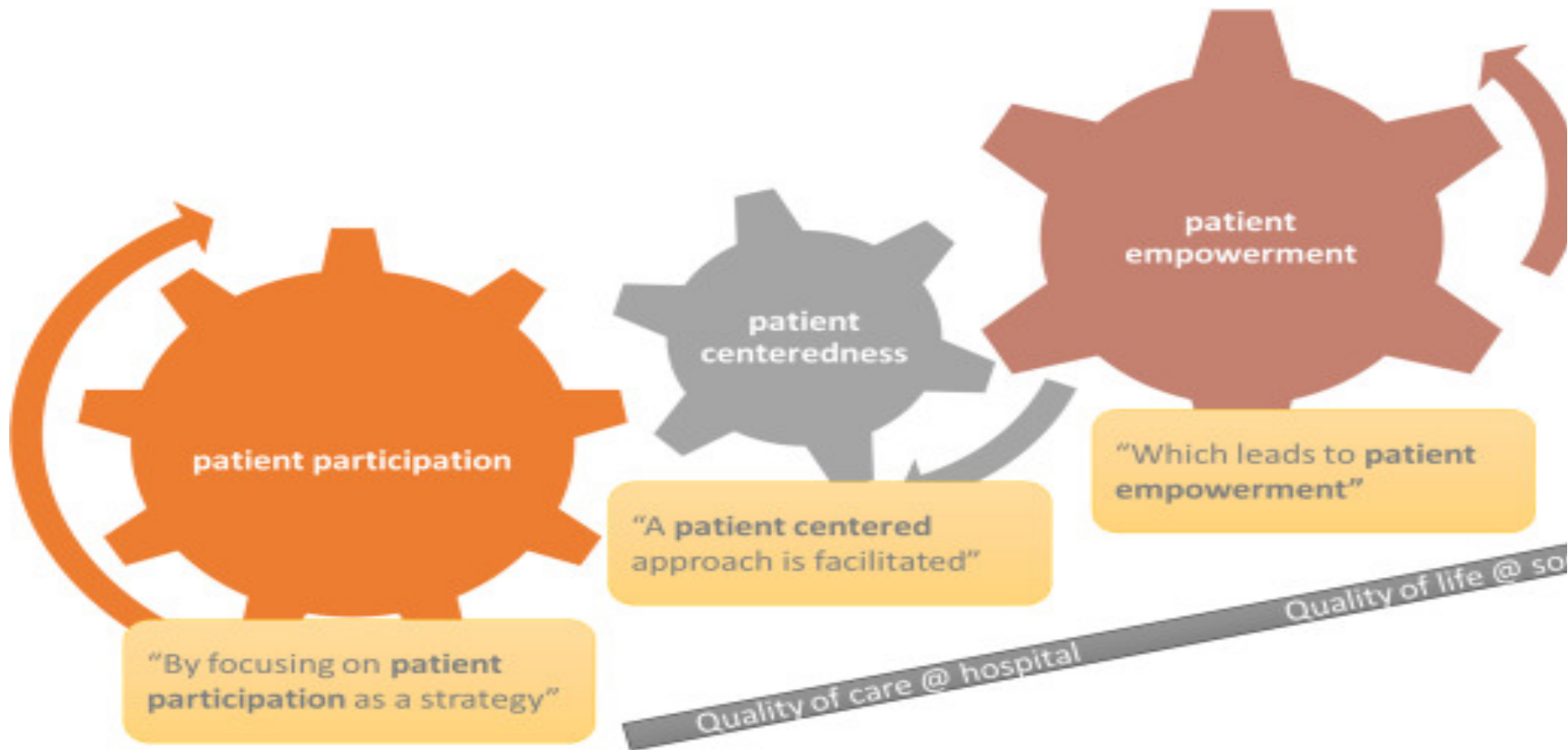
Tidigare resultat...

- Patienterna bättre informerade om sjukdomen och behandlingen
- Mindre osäkerhet om vad som beslutats
- Stimulerar till ökat engagemang
- Kan öka acceptansen av och följsamheten till beslut
- Oftare behandling i enlighet med riktlinjer
- Symtom? nja
- Vårdutnyttjande? nja
- Troligen tidsneutralt ur personalsynpunkt
- Empowerment (autonomi som värde)

Thomson and McCabe, The effect of clinician-patient alliance and communication..mental health care BMCPsychiatry 2012, S et al. Decision aids for people facing health treatment or screening decisions. Cochrane 2014.

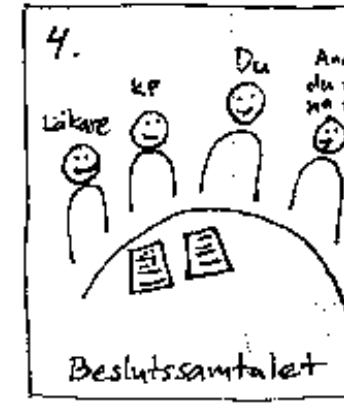
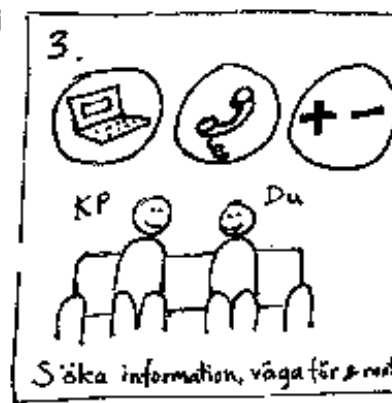
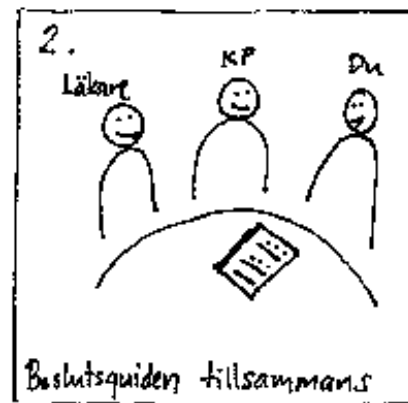
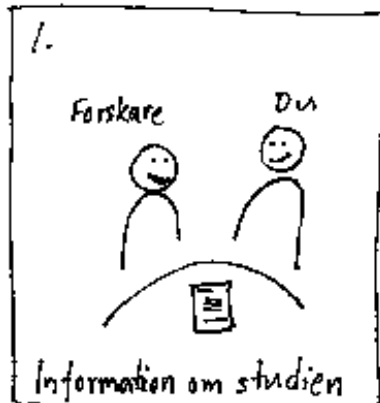
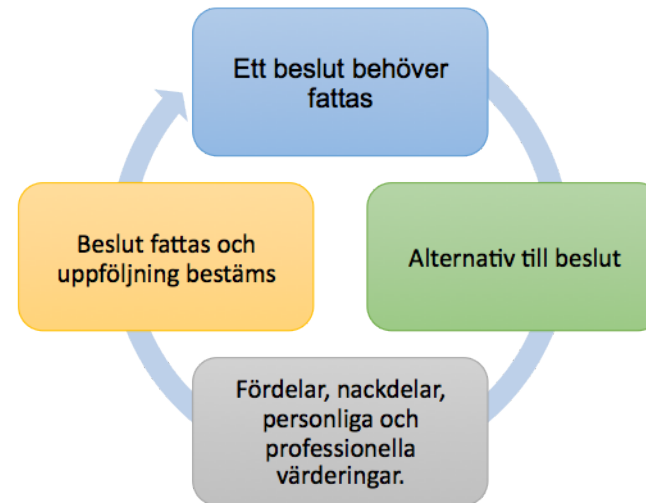
Stovell, D, Morrison, AP, Panayiotou, M, Hutton, P. Shared treatment decision-making and empowerment-related outcomes i systematic review and meta-analysis. Br J Psychiatry. 2016; 209(1):23-8.

Delaktighet – personcentrering – empowerment (Castro, et al *Pat Educ Course* 2016)

DEAL

Delat beslutsfattande för ökad delaktighet i psykiatrisk vård

DEAL

- Fler fullföljer behandling och stöd enligt plan?
- Träna och utbilda personal – (modifiera den professionella rollen)
- Träna och utbilda patienter och närstående
- Vi söker ”hårda effektresultat”, men SDM...*också* motiverat av aut som värde i sig?
- Mål att ”demokratisera” relation personal – patient?

Metz J., M., et al. Shared Decision Making in mental health care using Routine Outcome Monitoring as a source of information: a cluster randomised controlled trial. *BMS Psychiat* 2015;15:313.

Slade M. Implementing shared decision making in routine mental health care. *World Psychiatry* 2017;16:146-

Pilotstudie

(Psykossvård i Stockholm 2017-2018)

- 98 kontroller inkluderade
- 51 interventioner inkluderade varav 22 som fullföljt studien (av, logistiska problem övrigt bortfall)
- Patientupplevd delaktighet med fokus på steg i beslutsprocess
poängsummascore mellan 12-44. Kontrollerna 34 medel och intervention 39, som summascore.
- Nästa steg RCT

Vilka beslut?

- Typ av antipsykotisk läkemedelsbehandling
- Tablett/injektion
- Antipsykotisk medicinering/ingen medicinering
- ECT/litium
- Uppföljning mobilt team/öppenvård
- Utredning fysiska symtom/besvär
- Uppföljning fysisk sjukdom
- Förhållningssätt till boendepersonal
- Boendeformer

SDM och Autonomi

- Autonomi inte bara grund för negativ rättighet (rätt att tacka vård)
- SDM motiveras med att stärka patienters delaktighet i vårder (Empowerment)
- Autonomi som ett positivt värde
- Alltså: vården ska stärka patienters autonomi (SDM som mec autonomi)

Problem

- Begränsningar p.g.a resurser
- Begränsningar p.g.a juridik (tvångsvård)
- Delat beslutsfattande om vad: vem sätter agendan?
- Form utan innehåll: fokus på upplevd delaktighet
- Vill patienter bli delaktiga?
- Kan alla patienter blir delaktiga?
- Delat beslut eller delad beslutsprocess?

Kan SDM undergräva patientautonomi

- Genom att pressa patienter till en delaktighet de inte önskar?
- Utifrån en utgångspunktatt beslut ska “delas” mellan patient och istället för att ge patienter stöd och rätt att fatta beslut om sin vård?
- Genom att maskera skillnader mellan patienters önskningar och värdepådrag?
- Genom att utgå från en agenda som från början är anpassad sig till patientens mål? (delade beslut om irrelevanta saker, form snarare än innehåll)
- Utvärdering genom, intervjuer, “hårda” utfallsmått, analys av beslutssamtal

Tack!

- Tack Tove Janarv för arbetet med studien och lån av bilder!